

Makten och (h)ärligheten
- En rapport om Byggnads och granskningsarvoden

Presenterad av Svensk Tidskrift
1 maj 2007

Sammanfattning

”När Byggnads går ut i strejk har vi inget att sätta emot”, säger Olle Ehrlén (ordförande i Sveriges Bygginstrumenter) till Bygginstrumenter.¹

Vid en närmare granskning av Byggnads och strejken har det tornat upp en bild som visar att strejken inte handlade om lön utan om makt – makt för Byggnads ombudsmän. Av alla fackförbund har Byggnads 40 procent av alla LO-ombudsmän. Det finns ca 300 ombudsmän inom Byggnads. Men bara 12 procent av LO kollektivet är medlemmar i Byggnads.

Till avtalsdebatten anförs att man tar striden om lågbetalda inom de kvinnodominerade yrkena. Men inom Byggnads dominerar inte kvinnorna, inte heller är medlemmarna särskilt lågavlönade. Faktum är att bland samtliga LO-grupper är det de anställda inom byggindustrin som är bäst betalda. Under 2005 låg snittlönen för LO-arbetare i branschen på 22 900 kronor i månaden, vilket kan jämföras med 19 100 för samtliga LO-medlemmar. Enligt Byggnads egen tidning Byggnadsarbetaren som gjort en genomgång av lönerna på de omkring 200 bäst betalda byggena runt om i landet, ligger förtjänsten ofta uppemot 160-170 kronor i timmen, vilket motsvarar en månadslön kring 28 000 – 30 000 kronor. Byggnadsstrejken handlade inte om låglönearbete – utan om makt till ombudsmännen.

I sex dagar strejkade Byggnads och resultatet blev:

- Löneökningarna följer industrin med 10,2 procent över tre år.
- Det blir två dagars arbetstidsförkortning.
- Byggnads blir förhandlingspart på alla avtal.
- Byggnads medlemmar betalar en höjd avgift till facket på 155 kronor i månaden för att granskningsarvodet försvinner.
- Företagen slipper dra granskningsarvode – men de måste lämna uppgifter om löner till Byggnads, som ett underlag för deras granskning.

Vår granskning har visat att själva granskningsarvodet varit lukrativt för Byggnads. Det har varit svårt att få fram den exakta summan av Byggnads intäkter för granskningsarvodena. Men enligt Byggnads låg medellönen innan det nya avtalet på 24 600 kr i månaden. Från denna lön dras fackavgiften inklusive a-kassa på 340 kr. Från samma summa dras också 1,5 procent i det som kallas granskningsarvode (=369 kr/mån), allt som allt drygt 700 kronor i månaden.² Byggnads har själva uppgett att Byggnads avdelningar under fjolåret uppbar ca 200 miljoner kronor i mättnings- och granskningsarvoden.

Det har framkommit att kostnader för den skattebefriade avdelningsverksamheten har dragits mot den skattepliktiga granskningsverksamheten. Detta framgår bl.a. av Europadomstolens dom från tidigare I år. Genom detta skattemässiga trixande har inte bara vinsten för granskningsverksamheten hållits nere utan man kan även med fog befara att skatter undanhållits staten. Bl.a. har kostnader för personal och lokal från den icke skattepliktiga avdelningsverksamheten förts över till den skattepliktiga näringsverksamheten, dvs granskningsdelen.

¹ Byggsveriges veckotidning – byggindustrin – nr 14

² Rpport, SVT, fredag 10 november 2006

En annan bild som tornar upp sig i vår granskning är den där Byggnads försöker styra även för icke medlemmar. Det är tydligt att Byggnads vill ha makt och kontroll även över de oorganiserade.

Med anledning av denna rapport vill vi ifrågasätta om fackliga organisationer (Byggnads) verkligen har rätt att få reda på löner hos oorganiserade och andra fackligt organiserade i andra fackförbund. Och dessutom införa dessa uppgifter i sitt dataregister. Vidare vill vi uppmärksamma att det i själva verket är Byggnads som har behov av löneinformationen för sin statistik. Kanske skall därför Byggnads betala de oorganiserade medlemmarna för deras löneinformation som de använder i sitt granskningsarbete.

Genom vår granskning har det visat sig att kopplingen mellan Byggnads och Socialdemokraterna är stark. Byggnads har till och med betalat ut direkta kampanjbidrag inför valen. Konsekvensen är att oorganiserade medlemmar tvångsvis varit med och gett ekonomiskt bidrag till Socialdemokraterna.

Den sammantagna bilden visar att en starkt negativ föreningsfrihet är helt ofrånkomligt om Sverige ska leva upp till Europa konventionen och den frihetliga demokratiska stat som Sverige utger sig för att vara.

Nu ligger frågan på arbetsmarknadsministerns bord. Kommer han att agera för att stärka den negativa föreningsfriheten? Kommer han att agera och lagstifta mot granskningsarvodet som vore den riktiga konsekvenshandlingen efter Europadomstolens dom den 13 februari 2007 för att garantera att eventuella framtida överträdelser inte sker? Kommer han att agera så att skatter inte kan undanhållas staten ifall granskningsverksamheten även fortsättningsvis ska ses som näringsverksamhet?

Stockholm, 2007-05-01

Ulrika Karlsson
Redaktör för Svensk Tidskrift

1 Granskningsavgift

Granskningsarvoden är avgifter som Byggnads tar ut för att kontrollera byggarbetares löner. Arbetstagarna betalar på byggnadsavtalet 1,5 procent av sin lön som arbetsgivarna enligt kollektivavtalet har påtagit sig att leverera till Byggnads.

När granskningsarvoden infördes 1976 arbetade ca 80 procent med ackordslön. Idag gäller det motsatta förhållandet då ca 80 procent erhåller ersättning för resultat- och tidlönearbete.

I 2001 års AD dom angav Byggnads att ”Granskningsarbetet avseende tidlön utförs huvudsakligen på avdelningskontoren men ibland även vid arbetsplatsbesök. Den vanligaste formen av granskningsarbete är genomgång av redovisningslistor eller löneuppgifter från företagen, men genomgång av arbetstagarnas löneuppgifter är också vanligt förekommande. I arbetet ingår ofta muntliga kontakter med företaget och arbetstagarna.” Till AD angav Byggnads följande: ”Kontoristen registrerar namn, personnummer och lön i Byggettans datasystem.”

Sedan dom inom Byggnadsavtalets område 1977 gäller att Byggnads inte får ta ut arvodet för sådana arbetstagare som tillhör någon annan fackförening. Däremot tas arvodet ut för oorganiserade.

1.a Intäkter

Byggnads har ca 100 000 medlemmar. Medlemsavgifter ca 3000 – 5400 kronor per år och person, vilket ger en årlig intäkt på ca 375 miljoner per år.

Granskningsarvodet var enligt Byggnadsavtalet och Anläggningsavtalet 1,5 procent av lönesumman. Byggnads har själva uppgett att Byggnads avdelningar under fjolåret uppbar ca 200 miljoner kronor i mättnings- och granskningsarvoden. Andra beräkningar visar en intäkt om ca 350 miljoner per år.

Enligt Riksdagens utredningstjänst 2004-05-05 meddelar Claes Nyquist, ekonomichef hos Byggnads, att uppgifter om hur mycket Byggnads årligen erhåller i granskningsarvoden inte är offentligt och därmed publiceras de inte. Med hänvisning till de beräkningar som Sveriges Byggindustrier gjort, enligt vilka Byggnads årligen skulle erhålla cirka 300 miljoner kronor, uppger Nyquist att den faktiska summan istället är cirka 150 miljoner kronor per år.

1.b Sammanblandning av den ideella verksamheten och näringsverksamheten

Avsikten när granskningsarvoden infördes i kollektivavtalen 1976 var att de skulle vara en schablonersättning för faktiskt utförd granskning av lönen. Det har med åren visat sig att man i normalfallet svårligen kan säga att det sker en reell granskning av lönerna. Granskningsarvoden utgör således – i vart fall sedan ett antal år – i princip ett bidrag (avgift) till Byggnads. AD slog i 2001 års dom fast att granskningsarvodena utgör en ersättning som kan likställas med en ersättning för den allmänna fackliga verksamheten – alltså i praktiken att likställa med den fackföreningsavgift som byggnadsarbetarna betalar förutom granskningsarvodet. I domen står:³

³ Dom nr 20/01, Mål nr A 150/99

”Den utredning som förebragts i detta mål föranleder inte någon annan bedömning av granskningsverksamhetens karaktär än den som Arbetsdomstolen gjorde i 1977 års dom. (Redaktörens tillägg: i Arbetsdomstolens dom 1977 nr 222 fann domstolen att lönegranskningen främjade den allmänna fackliga verksamheten och att granskningsarvodet dessutom gav ett ekonomiskt bidrag till den verksamheten.) Det sätt på vilket granskningsarbetet utförts och syftet med lönegranskningen leder enligt Arbetsdomstolen till att det i ett föreningsrättsligt sammanhang inte förefaller motiverat att göra en åtskillnad mellan granskningsverksamheten och den allmänna fackliga verksamheten.”

Byggnads angav till Arbetsdomstolen att ”Mättnings- och granskningsverksamheten utgör näringsverksamhet och är mervärdesskattepliktig. Den allmänfackliga verksamhetsdelen är däremot inte mervärdesskattepliktig. Vid uppdelningen av kostnaderna på de olika verksamhetsdelarna tillämpas olika fördelningsnycklar. Det finns kostnader som är specifikt hänförliga till mättnings- och granskningsverksamheten samt kostnader som är specifikt hänförliga till den allmänfackliga verksamheten. Därutöver finns det overheadkostnader, som fördelas schablonmässigt.”

I rättsfallet *Evaldsson and others v. Sweden* noterade domstolen bl.a. att trots att mindre än en fjärdedel av Byggettans tjänstemän i praktiken är verksamma med att granska lönerna har Byggettan i sina redovisningar för åren 1997-2000 hänfört 90 procent av alla pensionsinbetalningar och nästan hälften av alla lönekostnader till granskningsarbetet.

I rättsfallet *Evaldsson and others v. Sweden* av den 13 februari 2007 angavs följande:

“In the Union’s periodical, *Byggnadsarbetaren*, issue no. 8/2006 (published on 18 May 2006), Mr Hans Tilly stated that **the Union had a relatively low membership fee compared to other major trade unions because the monitoring and measuring fees bore the cost of the organisation of negotiations.**”

1.c Andra fackförbund med liknande insynsklausuler

Enligt Riksdagens utredningstjänst finns det inte något förbund som tar ut en avgift som liknar Byggnads granskningsavgift av de medlemsförbund som tillhör TCO (totalt 17 fackförbund). Inte heller finns det något förbund (totalt 24 fackförbund) av de medlemsförbund som tillhör SACO om tar ut en sådan avgift. Vad gäller LO svarar Riksdagens utredningstjänst: ”Det har tyvärr inte varit möjligt för RUT att få en klar bild av situationen vad gäller de medlemsförbud som tillhör LO (totalt 15 medlemsförbund).”⁴

En tidigare utredning från RUT angav att granskningsavgift eller motsvarande fanns i följande avtal:⁵ 1) Anläggningsavtalet, 2) Byggnadsavtalet, 3) Väg & Banavtalet, 4) Entreprenad Maskinavtal, 5) VVS-installationsavtalet, 6) Plåtavtalet, 7) Elektriska Installationsavtalet, 8) Trädgårdsanläggningsavtalet, 9) Måleriavtalet, samt 10) Glasmästeriavtalet

⁴ PM Riksdagens utredningstjänst, Granskningsarvodet, Dnr 2007:527, 2007-03-21

⁵ Riksdagens Utredningstjänst Dnr 1999:1020.

2 Föreningsfrihet

2.a Regeringsformen

I regeringsformens 2 kapitel räknas de grundläggande fri- och rättigheterna upp. I 2 kap. 1 § anges att:

Varje medborgare är gentemot det allmänna tillförsäkrad

[...]

5. föreningsfrihet: frihet att sammansluta sig med andra för allmänna eller enskilda syften.

Den positiva föreningsfriheten är grundläggande för den politiska verksamheten, eftersom de politiska partierna är att anse som föreningar. Arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer är också föreningar, liksom organisationerna inom konsument- och lantbrukskooperationen. Även ett bolag är att anse som en förening enligt grundlagsstadgandets mening. Det skydd som föreningsfriheten ger omfattar också andra privaträttsliga sammanslutningar än föreningar i gängse mening. En sammanslutning kan vara skyddad även om den inte är ett självständigt rättssubjekt, en ”juridisk person”. I prop. 1975/76:209 anges att avsikten med bestämmelsen är att ge medborgarna vidsträckta möjligheter att sluta sig samman för att gemensamt verka i olika syften.

Den positiva föreningsfriheten har en annan och vidare funktion i rättighetsskyddet än den negativa föreningsfrihet som följer av stadgandet i RF 2 kap. 2 §:

Varje medborgare är gentemot det allmänna skyddad mot tvång att giva till känna sin åskådning i politiskt, religiöst, kulturellt eller annat sådant hänseende. Han är därjämte gentemot det allmänna skyddad mot tvång att delta i sammankomst för opinionsbildning eller i demonstration eller annan meningsyttring eller att tillhöra politisk sammanslutning, trossamfund eller annan sammanslutning för åskådning som avses i första meningen.

Paragrafen ger skydd åt de centrala s.k. ”negativa opinionsfriheterna”. Det negativa opinionsskyddet byggdes ut 1976 och inriktades då mera på vad man ansåg vara särskilt viktigt, nämligen på skyddet mot tvång att röja åskådning.

Det tidigare automatiska medlemskapet i Svenska kyrkan har t.ex. inte ansetts vara förenligt med grundlagsregeln. Enligt p. 3 i övergångsbestämmelserna till 1976 års ändringar gäller emellertid bestämmelserna om medlemskap i Svenska kyrkan utan hinder av grundlagsregeln. Vid Svenska kyrkans skiljande från staten bortföll emellertid behovet av övergångsbestämmelsen.

Det skydd som RF ger för fri- och rättigheter gäller enbart mot ”det allmänna”. Det betyder i realiteten att allmänna organ ska respektera fri- och rättigheterna dels i sin normgivande verksamhet, dels i samband med rättskipning och förvaltning. Skyddet har alltså i huvudsak begränsats till den enskildes relation till den offentliga makten och avser inte förhållandet enskilda emellan. Det har ansetts att vanlig lagstiftning i regel är tillräcklig för att skydda medborgarnas rättigheter mot angrepp från andra enskilda. Det har inte heller ansetts vara praktiskt möjligt att i grundlag ta in en generell reglering av skyddet för de medborgerliga fri- och rättigheterna såvitt gäller förhållandet mellan enskilda inbördes. Regleringen skulle i sådant fall bli alltför detaljerad.

Även skyddet för de negativa opinionsfriheterna gäller enbart mot det allmänna. Detta innebär bl.a. att RF inte ger något skydd mot kollektivanslutning till politiskt parti. Frågan har debatterats i olika sammanhang, se bl.a. SOU 1975:75 s. 135-137, 245 f., prop. 1975/76:209 s. 118, 244-247, KU 1975/76:56 s. 29 f., 1978/79:11, 1979/80:10.

I prop.1975/76:209 återges ett resonemang från Uppsala universitet enligt vilket de fackliga organisationerna under de senaste åren i allt större utsträckning kommit att fullgöra uppgifter som tidigare har legat på traditionella statliga organ. **Enligt fakulteten torde de organisationer som hade erhållit sådana offentligrättsliga uppgifter ”redan på grund av det gentemot det allmänna riktade förbudet att tvinga någon att tillhöra sammanslutning för politisk åskådning vara förhindrade att fatta beslut om att kollektivansluta sina medlemmar till politiskt parti”.** Justitieministern avfärdade detta argument genom att hänvisa till hur uttrycket ”det allmänna” skall förstås. Justitieministern fann dessutom att det var orimligt att hävda att de fackliga organisationerna i viss utsträckning skulle framträda som företrädare för det allmänna gentemot de enskilda medborgarna.

Frågan om granskningsarvoden satt i relation till den negativa föreningsfriheten enligt RF har inte prövats i allmän domstol. Med tanke på vad som angivits ovan är det dock inte troligt att RF i detta fall skulle ge något skydd mot uttaget av avgifter från oorganiserade arbetstagare. Det är tveksamt om granskningsarvodet kan likställas med ett tvång att tillhöra politisk sammanslutning, trossamfund eller annan sammanslutning för åskådning som avses i första meningen. Granskningsarvodet skulle i sådant fall likställas med ett medlemskap i fackföreningen.

Uttaget av arvoden är till yttermera visso reglerat av parterna genom kollektivavtal. Det allmänna har med andra ord inte haft något inflytande över vare sig avtalets tillkomst eller dess innehåll. I enlighet med det resonemang som återgivits ovan är det inte heller rimligt att likställa fackliga organisationer med företrädare för det allmänna. Sammanfattningsvis är det alltså svårt att se att skyddet enligt RF 2 kap. 2 § skulle kunna utsträckas till den här situationen.

Föreningsfriheten, den negativa liksom den positiva, skyddas emellertid även av andra instrument än Regeringsformen. Se mer om detta nedan.

2.b Europakonventionen

Den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) och dess tilläggsprotokoll är en del av Europarådets verksamhet. Europarådet bildades i London 1949 med tio medlemsländer, däribland Sverige. Sverige tillträdde Europakonventionen 1952.

Europakonventionen har blivit svensk lag genom lag (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Detta innebär att konventionens regler kan åberopas i svensk domstol. I Regeringsformen 2 kap 23 § stadgas att lag eller föreskrift som strider mot konventionen inte får meddelas.

Europakonventionen bygger inte enbart på grundkonventionen utan också på ett antal tilläggsprotokoll. I och med att ett land tillträder konventionen förpliktar sig landet

folkrättsligt att respektera de mänskliga rättigheter som slås fast i grundkonventionen samt de protokoll som landet valt att ratificera.

Rättssäkerheten i systemet har ansetts bäst kunna tillgodoses genom en rättslig kontroll och genom att en europeisk domstol får sista ordet i principiellt viktiga tolkningsfrågor, d.v.s. Europadomstolen. Om Europadomstolen finner att en stat gjort sig skyldig till en kränkning av de mänskliga rättigheterna slås detta fast i en dom.

Europadomstolens jurisdiktion är godtagen av alla konventionsstaterna och det förväntas också av nya medlemsstater i Europarådet att de tillträder Europakonventionen, godtar den enskilda klagorätten och erkänner domstolens jurisdiktion. Alla konventionsstater är underkastade denna kontroll.

3 Svenska statens skyldigheter

Enligt RUT är syftet med konventionen att tillförsäkra enskilda rättigheter i förhållande till staten. Statens skyldigheter kan därför sträcka sig längre än bara till dess eget handlande. De kan också omfatta en skyldighet att säkra enskildas rättigheter i förhållande till andra enskilda. Till exempel innebär rätten till liv en skyldighet för staten att kriminalisera mord och att lagföra mördare.⁶

När en kränkning konstaterats har den ansvariga staten tre skyldigheter:

- att se till att kränkningen upphör;
- att gottgöra den skadelidande parten och
- att se till att kränkningen inte upprepas.

I rättsfallet *Scozzari and Giunta* av den 13 juli 2000 formulerade domstolen statens skyldighet till följd av en konstaterad kränkning enligt följande:

”...imposes on the respondent State a legal obligation not just to pay those concerned the sum awarded by way of just satisfaction, but also to choose, subject to the supervision by the Committee of Ministers, the general and/or, if appropriate, individual measures to be adopted in their domestic legal order to put an end to the violation found by the Court and to redress so far as possible the effects...”

Staten har alltså en skyldighet att vidta nödvändiga åtgärder för att garantera att kränkningen inte upprepas. Domstolens uttalande i målet om Svenska Byggnadsarbetareförbundets granskningsarvode kan bl.a. ses i detta sammanhang. Man kan alltså konstatera att även om den svenska staten överlämnar frågan om vilka åtgärder som skall vidtas till följd av Europadomstolens dom till parterna är det statens/regeringens ansvar att se till att den lösning som uppnås uppfyller de krav som Europadomstolen ställer.

4 Case of Evaldsson and others v. Sweden

4.a Bakgrund

Evaldsson hade tillsammans med fyra kollegor (samtliga oorganiserade) begärt att arbetsgivaren skulle sluta att dra den månatliga granskningsavgiften på deras löner för avdelningen Byggettans räkning. Arbetsgivaren upphörde att dra avgifterna och slutade också

⁶ PM Riksdagens utredningstjänst, Granskningsarvoden, Dnr 2007:527, 2007-03-21

att ge information om de fem arbetstagarnas löner till Byggettan. Avdelningen insisterade på att avgifterna skulle dras och formella förhandlingar inleddes på lokal nivå. Eftersom någon tillfredsställande lösning på problemet inte nåddes vände sig arbetsgivaren till Arbetsdomstolen. Arbetsdomstolen påpekade att granskningsarvodet inte kunde likställas med ett medlemskap i fackföreningen och att ingen av klagandena hade utsatts för någon påverkan för att gå med i Byggnadsarbetareförbundet. Domstolen menade att inte fanns någon anledning att närmare undersöka huruvida granskningsarvodet genererade ett överskott. Om ett sådant överskott användes för fackföreningens allmänna verksamhet kunde detta inte likställas med ett påtvingat medlemskap. Arbetsdomstolen påpekade att de oorganiserade arbetarna fick en motprestation för arvodet, d.v.s lönegranskningen. Sammantaget fann inte Arbetsdomstolen att uttaget av ett granskningsarvode stred mot europakonventionen.

4.b Europadomstolen

Evaldsson och hans fyra kollegor åberopade sammanlagt fem olika artiklar ur Europakonventionen samt ett av dess protokoll till stöd för sin talan;

- artikel 9, tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet;
- artikel 10, yttrandefrihet;
- artikel 11, mötes- och föreningsfrihet;
- artikel 14, förbud mot diskriminering och
- artikel 1 ur protokoll nr 1, skydd för egendom.

Artikel 1 ur protokoll nr 1

I sin bedömning väljer domstolen att fokusera på artikel 1 ur protokoll nr 1. Domstolen konstaterar att det månatliga avdraget från lönen berövade Evaldsson m.fl. deras egendom i enlighet med beskrivningen i artikeln. Enligt artikeln får ett sådant berövande inte ske ”annat än i det allmännas intresse och under de förutsättningar som anges i lag och i folkrättens allmänna grundsatser”.

Domstolen påpekade att granskningens syfte hade varit att bevaka samtliga byggarbeters intresse, inte enbart de fackanslutnas. Domstolen kom därför till slutsatsen att avdraget som gjordes för att täcka fackföreningens kostnader för granskningen i och för sig kunde anses ha skett i det allmännas intresse. Ingen av parterna hade påstått att avgiften hade dragits i strid med svensk lag.

Domstolen påpekade att vid eventuell inskränkning i rätten till respekt för sin egendom måste en avvägning göras mellan det allmännas intresse och skyddet för den enskildes grundläggande rättigheter. Det måste finnas en rimlig balans mellan de medel som används och det mål man söker uppnå.

Sammanblandning av verksamhet

Domstolen angav att man godtog de uppgifter som lämnats under förhandlingen, nämligen att 250 oorganiserade byggarbetare till följd av granskningarna fått sina löner uppjusterade under loppet av år 1999. Domstolen noterade därefter att enligt kollektivavtalet skall de avgifter som dras enbart användas för att täcka kostnaderna för granskningen, de får inte användas för fackföreningens allmänna verksamhet. Vidare noterade domstolen bl.a., att trots att mindre än en fjärdedel av Byggettans tjänstemän i praktiken är verksamma med att granska lönerna har Byggettan i sina redovisningar för åren 1997-2000 hänfört 90 procent av alla pensionsinbetalningar och nästan hälften av alla lönekostnader till granskningsarbetet. Varken staten eller Byggettan hade givit någon förklaring till detta.

Domstolen menade att den hade för lite information för att kunna göra en slutlig bedömning av om granskningsavgifterna verkligen använts för att täcka kostnader för fackförningens allmänna verksamhet. De individer från vars löner avgifterna dras har däremot rätt till information som är tillräckligt uttömmande för att de skall kunna kontrollera att avgifterna inte används på ett annat sätt än det de är avsedda för samt att avgifterna inte är större än att de motsvarar de reella kostnaderna för granskningen av lönerna. Domstolen menade att detta är särskilt viktigt eftersom byggarbetarna hade tvingats betala avgifterna mot sin vilja till en organisation vars politiska agenda de inte stödde.

Lagstiftarens agerande

Slutligen gör domstolen följande påpekande:

”Moreover, while the respondent State has to be given a wide margin of appreciation in the organisation of its labour market, a system which, as in the present case, in reality delegates the power to legislate, or regulate, important labour issues to independent organisations acting on that market **requires that these organisations are held accountable for their activities.** [...] In these circumstances, the court finds that the State had a positive obligation to protect the applicants’ interests.”

Eftersom domstolen konstaterade att en kränkning hade ägt rum redan på grundval av artikel 1 ur protokoll 1 analyserade domstolen aldrig de övriga grunder som hade åberopats av Evaldsson m.fl. Domstolen analyserade med andra ord aldrig om granskningsarvodena var förenliga med rätten till negativ föreningsfrihet.

4.c Verkställigheten av Europadomstolens domar

Enligt artikel 46 stycke 1 i Europakonventionen har de fördragsslutande parterna förbundit sig att rätta sig efter domstolens slutgiltiga dom i varje mål där de är parter. Detta innebär att en medlemsstat som inte rättar sig efter ett domslut bryter emot Europakonventionen. Domstolen förefaller emellertid aldrig ha tagit upp någon sådan kränkning till prövning.

Enligt artikel 46 stycke 2 överlämnas domstolens slutgiltiga dom till ministerkommittén, som skall övervaka dess verkställande. Ministerkommittén består av en representant per medlemsstat. Domsluten sammanställs på en lista. På grundval av listan bjuder kommittén sedan in den ansvariga staten att informera om de åtgärder den vidtagit till följd av domslutet.

Den aktuella domen tas därefter upp på dagordningen till varje Ministerkommittémöte till dess att medlemsstaten har vidtagit de nödvändiga rättelserna eller åtgärderna och ärendet kan avslutas. I det fall ett land inte verkställt Europadomstolens dom inom rimlig tid (för utbetalning av skadestånd i regel tre månader), måste landets representant alltså med jämna mellanrum förklara sig inför kommittén.

Europarådet har emellertid inte några verkställighetsmedel gentemot en stat om den trots allt skulle vägra att verkställa domstolens dom. Varken Europarådet eller Europadomstolen kan alltså tvinga en stat att vidta några åtgärder till följd av ett domslut. Konventionssystemet förutsätter emellertid att staterna lojalt fullgör de förpliktelser de åläggs av domstolen.

5 Byggnads stöd till SAP

Inför valet 2002 överlämnades på Byggnads kongress en gåva på 1 miljon kronor till Socialdemokraterna. Dessutom utgavs samma år bidrag om knappt 600 000 kronor, enligt Claes Nyquist (ekonomichef på Byggnads). I samband med Byggnads kongress 2006 överlämnades ånyo en gåva på 1 miljon kronor till Socialdemokraterna. Dessutom meddelade Byggnads i maj 2006 till Riksdagens Utredningstjänst att de inför valet samma år skänkt 562 000 kronor till Socialdemokraterna. På frågan om *Hur stora bidrag i form av avlönad arbetskraft ställer ert LO-förbund centralt till förfogande för "facklig-politisk samverkan" mellan SAP och LO under valåret 2006 (approximativt antal personer och timmar)?* Svarade Nyquist: "Byggnads skall enligt stadgarna 'verka för en samhällsutveckling på grundval av politisk, social och ekonomisk demokrati'. **Det är alltså en integrerad del av verksamheten att bedriva detta arbete i medlemmarnas intresse.** Vi lämnar inte 'bidrag', vi arbetar för att hävda medlemmarnas stämma i den politiska debatten."

I det politiska handlingsprogrammet 2000-2004 – Medlemmar i Byggnadsarbetareförbundet, Elektrikerförbundet och Måleriförbundet samverkar för Byggfacken i politiken – redovisas bärande idéer och riktlinjer för praktiskt fackligt-politiskt arbete under valperioden 2000-2004. I inledningen sägs:

"Den facklig-politiska samverkan mellan fackföreningsrörelsen och socialdemokratien har resulterat i en utveckling som i stor utsträckning format Sverige utifrån arbetarrörelsens värderingar. Det är ingen tvekan om att socialdemokraterna har varit ett av de mest politiskt framgångsrika arbetarepartierna i världen. Samverkan mellan LO och socialdemokraterna har bidragit med arbetsplatsens och arbetandes perspektiv i de politiska besluten. Partiet har behövt, och behöver, en stark bas av medlemmar med förankring i arbetslivet. För de fackliga medlemmarna har den facklig-politiska samverkan gett möjligheter att påverka politiken och samhällsutvecklingen. Byggfacken vill att alla som kan arbeta ska ha rätt till arbete. Vi vill att den gemensamma kakan och välfärden ska betalas efter förmåga och fördelas solidariskt. Med vårt yrkesarbete och vårt samhällsarbete vill vi vara med och bygga vidare för ett ekologiskt hållbart Sverige. Genom att stärka socialdemokratiska partiet påverkar vi till kraftfull politik och skapar förutsättningar för ekonomisk tillväxt som ökar efterfrågan och minskar arbetslösheten. Därför är vi med och arbetar för bra socialdemokratisk politik!"

I handlingsprogrammet sägs bl.a:

- Vi ska få fler byggmedlemmar att bli medlemmar i socialdemokraterna.
- Vi ska bli mer politiskt handlingskraftiga genom socialdemokraterna i kommunerna, i länen och i rikspolitiken.
- Vi ska bedriva aktivt politiskt arbete genom att med mentorskap och utbildning få fler byggfacksmedlemmar valda som socialdemokratiska företrädare på politiska uppdrag.
- Vi ska bedriva aktivt politiskt arbete genom att initiera och stödja verksamhet i Byggfackens s-föreningar, bland annat genom att bidra med underlag för att kunna genomföra arbetsplatsaktiviteter, medlemsmöten eller studiecirkel.
- Vi ska använda aktiva medlemmars kunskaper och vilja till personligt engagemang i idépolitiska samtal för en bra socialdemokratisk politik.
- Vi ska öka medlemmarnas engagemang genom att värva fler medlemmar till s-föreningar.

Konkret innebär det bl.a. att i maj-september valåret 2002:

- Första maj-aktiviteter
- Delta i SSUs valläger
- Intensivt valarbete genom politiska samtal på arbetsplatserna.

6 PUL

Vid granskningsarvoden tog arbetsgivaren upp uppgifter på personer som arbetat, det vill säga namn, personnummer, timmar och lön – på såväl organiserade som oorganiserade arbetare.

I och med det nya avtalet skall alla löner redovisas till facket – såväl Byggnads, arbetare som är organiserade inom andra fackförbund och oorganiserade.

Enligt Dir 2004:98 ”Bättre möjligheter till bevakning av kollektivavtal” har Arbetsdomstolen i några avgöranden slagit fast att det enligt medbestämmandelagen inte finns någon skyldighet för arbetsgivare att lämna ut uppgifter som rör oorganiserade arbetstagare. Detta skulle i så fall strida mot fackets möjlighet att nu komma åt löneuppgifter från ickemedlemmar. Vidare sägs i samma direktiv att den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna – Europakonventionen – skyddar bl.a. rätten till skydd för privat- och familjeliv. Enligt artikel 8 gäller att var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. I direktivet står: ”Det har i olika sammanhang gjorts gällande att integritetsskyddet i artikel 8 kan utgöra ett hinder för att ge arbetstagarorganisationer rätt till löneuppgifter om arbetstagare som inte är medlemmar i organisationer”. Eftersom Sverige inte har någon lagstiftning inom detta område som öppnar upp för överträdelser i kollektivavtal borde rimligtvis det nya avtalet på denna punkt strida mot Europakonventionen. I direktivet står uttryckligen följande:

”Rätten enligt 19 § medbestämmandelagen att granska böcker, räkenskaper och andra handlingar gäller i den omfattning som organisationen behöver för att tillvarata sina medlemmars gemensamma intressen i förhållande till arbetsgivaren. På företag som är bundna av kollektivavtal men där den fackliga organisationen saknar medlemmar ger således inte bestämmelsen den fackliga organisationen någon rätt att få ut handlingar i avsikt att kontrollera om arbetsgivaren tillämpar kollektivavtalet korrekt. Regeln har inte heller till ändamål att säkerställa att organisationerna kan bevaka att ingångna kollektivavtal efterlevs.”